

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΑΘΗΝΑ 26 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1989	ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ 208

ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 486

Αναλυτικό πρόγραμμα προσχολικής αγωγής.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις των άρθρων 3 παρ. 9 περίπτωση εε και 24 παράγραφος 2 περίπτωση γ' του Ν. 1566/1985 «για τη δομή και λειτουργία της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις» (Α' 167).

2. Τις προτάσεις (πράξεις 14 και 19/89) του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.

3. Την αριθμ. 406/1989 γνωμοδότηση του Συμβουλίου της Επικρατείας με πρόταση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, αποφασίζουμε:

Άρθρο 1.

Αναλυτικό Πρόγραμμα Προσχολικής Αγωγής.

Σκοπός του αναλυτικού προγράμματος του νηπιαγωγείου.

Σκοπός του αναλυτικού προγράμματος του νηπιαγωγείου είναι η υποβοήθηση της ολόπλευρης και ισόρροπης ανάπτυξης των νηπίων, ψυχοκινητικής, κοινωνικο - συναισθηματικής, ηθικής και θρησκευτικής, αισθητικής, νοητικής καθώς και της καλλιέργειας δεξιοτήτων (κινητικών και νοητικών), μέσα σε κλίμα ελευθερίας, ασφάλειας και προβληματισμού.

Ειδικότερα:

α) Στον τομέα της ψυχοκινητικής ανάπτυξης το νήπιο υποβοηθείται:

– Να ανακαλύψει και να οργανώσει το γνωστικό σχήμα του σώματός του.

– Να οικοδομήσει τις βασικές έννοιες του χώρου και του χρόνου.

– Να δημιουργήσει ποικίλες σχέσεις, στα πλαίσια των ψυχοκινητικών του δραστηριοτήτων.

– Να προαγάγει τη δημιουργική ψυχοκινητική του έκφραση.

β) Στον τομέα της κοινωνικο - συναισθηματικής, ηθικής και θρησκευτικής ανάπτυξης το νήπιο υποβοηθείται:

– Να δημιουργήσει σωστές προσωπικές σχέσεις με τα άλλα νήπια, τη νηπιαγωγό και τους άλλους ενηλίκους.

– Να ενταχθεί ομαλά στην ομάδα των συνομιλήκων του, ως ισότιμο, δραστήριο και δημιουργικό μέλος.

– Να ανακαλύψει τη δύναμη και τη χαρά της συλλογικής προσπάθειας και να εθισθεί στην αμφίδρομη σχέση ατόμου και ομάδας.

– Να οικοδομήσει τις αξίες της κοινωνικής ζωής: υπευθυνότητα, ειλικρίνεια, συνεργατικότητα, αγάπη προς την πατρίδα, μέσα σε κλίμα ελευθερίας και αμοιβαιότητας, με απώτερο σκοπό την ηθική του ανάπτυξη και αυτονομία.

– Να έρθει σε επαφή με την ορθόδοξη λατρεία και πίστη και να βιώσει τα γνήσια στοιχεία της ορθόδοξης χριστιανικής παράδοσης.

γ) Στον τομέα της αισθητικής ανάπτυξης το νήπιο υποβοηθείται:

– Να προσεγγίσει αισθητικά τη φύση και τα έργα τέχνης, με απώτερο σκοπό να δημιουργήσει μελλοντικά προσωπικό αισθητικό κριτήριο.

– Να εκφραστεί με τρόπο δημιουργικό μέσα από διάφορες μορφές τέχνης.

– Να αντιληφθεί, διαισθητικά, ότι η τέχνη αποτελεί κοινό τρόπο έκφρασης και επικοινωνίας των λαών.

δ) Στον τομέα της νοητικής ανάπτυξης το νήπιο υποβοηθείται:

– Να είναι δραστήριο και περίεργο, να διερευνά την πραγματικότητα ανάλογα με το επίπεδο ανάπτυξής του, και να αναπτύξει θετική στάση απέναντι στη μάθηση.

– Να εμπλουτίσει τις εμπειρίες του από το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον και να τις οργανώνει με τη βοήθεια της συμβολικής λειτουργίας και ανάλογα με το βαθμό ωριμότητάς του.

ε) Στον τομέα της καλλιέργειας δεξιοτήτων (κινητικών και νοητικών) το νήπιο υποβοηθείται:

– Να οικοδομήσει βαθμιαία τις βασικές προμαθηματικές έννοιες και διαδικασίες.

– Να εισαχθεί σταδιακά στην προγραφική και προαναγνωστική διαδικασία και να αποκτήσει τις απαραίτητες για το επίπεδο ανάπτυξής του προγραφικές και προαναγνωστικές δεξιότητες.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ

Το ημερήσιο πρόγραμμα εργασίας στο νηπιαγωγείο περιλαμβάνει:

1. Αυθόρμητη ενασχόληση των νηπίων στις γωνίες δραστηριοτήτων χωρίς την άμεση εμπλοκή της νηπιαγωγού.

2. Ενασχόληση των νηπίων σε δραστηριότητες που αποβλέπουν στην επίτευξη είτε των προεπιλεγμένων από την νηπιαγωγό στόχων, είτε εκείνων που "αναδύθηκαν" από τις αυθόρμητες ή προγραμματισμένες δραστηριότητες. Στην περίπτωση αυτή η νηπιαγωγός ακολουθεί την παρακάτω διαδικασία:

– Επιλέγει από έναν ή περισσότερους τομείς ανάπτυξης, έναν ή περισσότερους στόχους, με βάση την εξελικτική παράθεσή τους, στο αναλυτικό πρόγραμμα και το επίπεδο ανάπτυξης των νηπίων.

– Επιλέγει και οργανώνει τις σύστοιχες με τους στόχους δραστηριότητες. Το περιεχόμενο των δραστηριοτήτων αυτών μπορεί να προέρχεται από τον ίδιο ή διαφορετικούς "κύκλους εμπειριών και γνώσεων" (βλέπε σχεδιάγραμμα στο τέλος του αναλυτικού προγράμματος).

– Υποβοηθεί και ενθαρρύνει την ενασχόληση των νηπίων στις δραστηριότητες.

Αξιολογεί τα αποτελέσματα της παιδευτικής πράξης.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ: ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΨΥΧΟΚΙΝΗΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΝΗΠΙΟΥ

1. Ανακάλυψη και δυναμική οργάνωση του γνωστικού σχήματος του σώματος του.

Γενικές ενότητες της παιδευτικής διαδικασίας	Επιδιώξεις	Επιμέρους ενότητες	Στόχοι	Περιεχόμενο Δραστηριότητες αυθόρμητες και προγραμματισμένες
			Τα νήπια υποβοηθούνται με τη συμβολή και της γλώσσας, κυρίως ως μέσου περιγραφής των δραστηριοτήτων οικοδόμησης του γνωστικού σχήματος του σώματος.	
Α. Το γνωστικό σχήμα του σώματος*	Η οικοδόμηση του γνωστικού σχήματος του σώματος.	1. Η βίωση του σώματος μέσω: α) της ελεύθερης και οργανωμένης κίνησης στο χώρο και β) μέσω της απ' ευθείας και της εκ των υστέρων μίμησης.	– Να αποκτήσουν αντίληψη του σώματός τους μέσα από τις κινήσεις τους στο χώρο. – Να μιμούνται και να αναπαράγουν στάσεις του σώματος και πράξεις με την παρουσία προτύπου. – Να αναπαριστούν βιωμένες καταστάσεις χωρίς την παρουσία προτύπου.	– Μετατοπίσεις αυθόρμητες και οργανωμένες μέσα στο χώρο, ατομικές και ομαδικές (βάδισμα ελεύθερο σε γραμμή και σε κύκλο, τρέξιμο, αναρρίχηση, πήδημα κτλ.) – Μιμητικές δραστηριότητες (μιμήσεις ζώων, ανθρώπων, καταστάσεων).

* Όρος που δηλώνει τη νοητική εικόνα που δημιουργεί το παιδί για το ίδιο του το σώμα και ταυτόχρονα τη συνειδητοποίηση του σώματός του σε σχέση πάντοτε με το περιβάλλον.

			– Να αναπτύσσουν κατάλληλες κινητικές δραστηριότητες, οι οποίες συμβάλλουν στην ανάπτυξη των φυσιολογικών λειτουργιών του οργανισμού. – Να συνειδητοποιήσουν την ύπαρξη του σώματός τους, να γνωρίσουν τις δυνατότητές του και να αποκτήσουν συντονισμό κινήσεων, αυτοέλεγχο και αυτοπεποίθηση.	– Δραστηριότητες ανάπτυξης των φυσιολογικών λειτουργιών του σώματος (αναπνοής, κυκλοφορίας), του μυϊκού τόνου, ενδυνάμωσης και χαλάρωσης. – Δραστηριότητες διαφοροποίησης και συντονισμού των κινήσεων των μελών του σώματος. – Σύνθετες ψυχοκινητικές δραστηριότητες.
		2. Η προσωπική διερεύνηση και η δημιουργικότητα.	– Να επινοούν πρωτότυπες δραστηριότητες μέσα από την προσωπική τους διερεύνηση	– Δραστηριότητες διερεύνησης των δυνατοτήτων υλικού, σχετικού με τις ψυχοκινητικές δραστηριότητες του συνδυασμού κινήσεων και στάσεων του σώματος με πρωτότυπο τρόπο π.χ. ● Πώς μπορούμε να παίξουμε με μία μπάλα; Την κυλάμε, την χτυπάμε, την κρατάμε, την πετάμε, την κάνουμε να αναπηδήσει κτλ. Πως μπορούμε να παίξουμε μ' ένα στεφάνι, μία κορδέλα, ένα σχοινάκι;
			Τα νήπια υποβοηθούνται – με τη συμβολή και της γλώσσας, κυρίως ως μέσουν περιγραφής των δραστηριοτήτων αμφιπλευρικότητας:	
Β. Η «αμφιπλευρικότητα».	Η γνώση της ύπαρξης των δύο πλευρών του σώματος και η συνειδητοποίηση της επικρατέστερης.	1.Οι δύο πλευρές του σώματος σε σχέση με ολόκληρο το σώμα.	– Να ανακαλύψουν τις δύο πλευρές του σώματός τους. – Να αποκτήσουν την αίσθηση της συμμετρίας των δύο πλευρών, σε σχέση με το σώμα τους. – Να ανακαλύψουν και να συνειδητοποιήσουν την επικρατέστερη πλευρά τους (δεξιά ή αριστερή).	– Δραστηριότητες διαχωρισμού των δύο πλευρών. – Δραστηριότητες ισόρροπης ανάπτυξης των δύο πλευρών. – Δραστηριότητες συνειδητοποίησης των εννοιών δεξί – αριστερό.
		2. Οι δύο πλευρές του σώματος σε σχέση με τα πρόσωπα και τα αντικείμενα.	– Να προσανατολίζονται στο χώρο, με σημείο αναφοράς την πλευρά και το σώμα τους.	– Δραστηριότητες προσανατολισμού στο χώρο, με σημείο αναφοράς την πλευρά και το σώμα τους.
			Τα νήπια υποβοηθούνται, με τη συμβολή και της γλώσσας, κυρίως ως μέσου περιγραφής των δραστηριοτήτων λεπτής κινητικότητας:	
Γ. Η λεπτή κινητικότητα.	Η αγωγή του χεριού και του ματιού.	Η οπτικοκινητική αντίληψη.	– Να συντονίζουν την οπτική αντίληψη με τις λεπτές κινήσεις των χεριών, ώστε να γίνουν ικανά να χρησιμοποιούν τα χέρια τους με όσο το δυνατό μεγαλύτερη επιδεξιότητα.	– Δραστηριότητες οπτικοκινητικών χειρισμών: απλές ασκήσεις δακτύλων, παλάμης και καρπού. – Ποικίλες κατασκευές με τη χρήση υλικών και εγαλείων. – Διάφοροι γραφισμοί.

ΙΙ. Ψυχοκινητικότητα και νοητική ανάπτυξη.

Γενικές ενότητες της παιδευτικής διαδικασίας	Επιδιώξεις	Επιμέρους ενότητες	Στόχοι	Περιεχόμενο Δραστηριότητες αυθόρμητες και προγραμματισμένες
			Τα νήπια υποβοηθούνται – με τη τη συμβολή και της γλώσσας, κυρίως ως μέσου οικοδόμησης των χωρικών σχέσεων:	
Α. Ο χώρος	Η αντίληψη και η οργάνωση του χώρου.	1. Οι σχέσεις στο χώρο που δημιουργεί το νήπιο ανάμεσα στο σώμα του και στα αντικείμενα.	– Να προσανατολίζονται στο χώρο ανακαλύπτοντας και δημιουργώντας σχέσεις ανάμεσα στις προσωπικές τους κινήσεις με το άμεσο περιβάλλον – Να γνωρίσουν τις βασικές έννοιες του χώρου, μέσα από την προσωπική τους κίνηση και να τις εκφράζουν με λέξεις, όπως: μπρος, πίσω, γύρο, μέσα, πάνω, κάτω, πλάι κτλ.	– Μετακινήσεις των νηπίων στο χώρο σε διάφορους σχηματισμούς (κύκλος, ευθείες γραμμές κτλ.). – Διαδρομές με αλλαγή κατεύθυνσης – Διαδρομές ανάμεσα σε δύο σημεία αναφοράς στο χώρο (εκκίνησης – άφιξης). – Δραστηριότητες προσδιορισμού της θέσης του σώματος στο χώρο, σε σχέση με δοσμένα σημεία αναφοράς.

Γενικές ενότητες της παιδευτικής διαδικασίας	Επιδιώξεις	Επιμέρους ενότητες	Στόχοι	Περιεχόμενο Δραστηριότητες αυθόρμητες και προγραμματισμένες
		2. Η οργάνωση του χώρου που αποτελεί πλαίσιο της δράσης του νηπίου, με σημείο αναφοράς το σώμα του.	– Να αποκτήσουν σαφέστερη συνείδηση των χωρικών σχέσεων, αναδομώντας τις ήδη γνωστές τους σχέσεις μέσα σ' αυτόν.	– Δραστηριότητες προσδιορισμού της θέσης των αντικειμένων στο χώρο, σε σχέση με το σώμα.
– Δραστηριότητες προσδιορισμού της θέσης των αντικειμένων στο χώρο, σε σχέση με το σώμα.				
Β. Ο χρόνος και ο ρυθμός.	Η αντίληψη και η οργάνωση του χρόνου και του ρυθμού.	1. Εισαγωγή στην έννοια του χρόνου και η αντίληψη βασικών χρονικών σχέσεων.	– Να εξοικειωθούν με την έννοια του χρόνου μέσα από τις ψυχοκινητικές τους δραστηριότητες και ειδικότερα να αντιληφθούν βασικές χρονικές σχέσεις και να τις εκφράζουν με λέξεις, όπως: τώρα, πριν, μετά, αμέσως, λίγο αργότερα κτλ.	– Ψυχοκινητικές δραστηριότητες οικοδόμησης βασικών χρονικών σχέσεων, όπως: τώρα, πριν, μετά κτλ.
		2. Η αντίληψη της διαδοχής της διάρκειας των χρονικών διαστημάτων και του ταυτόχρονου των γεγονότων.	– Να αντιληφθούν μέσα από διάφορες ψυχοκινητικές δραστηριότητες τη διαδοχή και τη διάρκεια χρονικών διαστημάτων, καθώς και τη χρονική σύμπτωση των ενεργειών τους και να εκφράζουν όλα αυτά με λέξεις, όπως: πρώτος, τελευταίος, νωρίς, αργά, περισσότερος χρόνος, λιγότερος χρόνος, την ίδια στιγμή κτλ.	– Σύνθετες ψυχοκινητικές δραστηριότητες, μέσα από τις οποίες τα νήπια αντιλαμβάνονται τη χρονική ακολουθία, τη διάρκεια και τη χρονική σύμπτωση των δραστηριοτήτων αυτών και μαθαίνουν να τις συσχετίζουν με τις βασικές διαστάσεις του χρόνου. Π.χ. στη σύνθετη ψυχοκινητική δραστηριότητα κατά την οποία τα νήπια – βαδίζουν με το στεφάνι ψηλά, – τρέχουν με το στεφάνι στη μέση, – πηδούν μέσα και έξω από το στεφάνι, – καλούνται να επισημάνουν: α) τη χρονική ακολουθία των φάσεων αυτής της δραστηριότητας (βάδισμα, τρέξιμο, πήδημα), β) τη διάρκεια των φάσεων (περπατήσαμε περισσότερη ώρα από όση τρέξαμε), γ) τη χρονική σύμπτωση των διαστημάτων (την ίδια ώρα που εμείς τρέχαμε η Μαρία χτυπούσε το ταμπουρίνο) και δ) το συσχετισμό των δραστηριοτήτων με τις βασικές διαστάσεις του χρόνου (τώρα τρέχουμε, πριν βαδίζαμε, μετά θα πηδήσουμε).
		3. Η αντίληψη του ρυθμού στη ζωή και στη φύση και εξοικείωση του νηπίου με αυτόν.	– Να επισημαίνουν και να αντιλαμβάνονται ρυθμούς στο περιβάλλον τους.	– Δραστηριότητες κατά τις οποίες τα νήπια επισημαίνουν το ρυθμό: στο ρολόι που χτυπά, στη βρύση που στάζει, στο εκκρεμές που κινείται, στο τρένο κτλ. και τον αναπαράγουν.
			– Να προσαρμόζονται ατομικά και συλλογικά σε δεδομένο ρυθμό, αρχικά με την καθοδήγηση της νηπιαγωγού και αργότερα μόνα τους.	– Ρυθμικές μετακινήσεις στο χώρο: βαδίζουν, τρέχουν, πηδούν, σταματούν, σύμφωνα με δεδομένους ρυθμούς. – Σύνθετες ρυθμικές κινήσεις – Διάφοροι απλοί χοροί.
			– Να συνειδητοποιήσουν σταδιακά το ρυθμό των προσωπικών τους κινήσεων.	– Όλες οι δραστηριότητες του προγράμματος εξυπηρετούν και αυτό το στόχο.

III. Ψυχοκινητικότητα και κοινωνικο – συναισθηματική ανάπτυξη του νηπίου.

Γενικές ενότητες της παιδευτικής διαδικασίας	Επιδιώξεις	Επιμέρους ενότητες	Στόχοι	Περιεχόμενο Δραστηριότητες αυθόρμητες και προγραμματισμένες
Η συνάντηση και η επικοινωνία του νηπίου με τον άλλον.	Η καλλιέργεια της κοινωνικότητας του νηπίου μέσα από τις ψυχοκινητικές του δραστηριότητες.	1. Ο άλλος ως εμπόδιο και ως συνεργάτης.	Τα νήπια υποβοηθούνται – με τη συμβολή και της γλώσσας, κυρίως ως μέσου επικοινωνίας μεταξύ τους: – Να συνειδητοποιήσουν την παρουσία του άλλου και να έρθουν σε επαφή μαζί του. – Να επικοινωνούν και να συνεργάζονται αρμονικά με τον άλλον. – Να προαγάγουν την αυτογνωσία τους μέσα από τον ψυχοκινητικό «διάλογο».	– Συλλογικές δραστηριότητες που βοηθούν τα νήπια να γνωρίσουν τις ψυχοκινητικές δυνατότητές τους, να αντιληφθούν την παρουσία του άλλου και να συμπράξουν μαζί του για την επίτευξη ενός κοινού σκοπού, όπως π.χ. παιγνίδια γνωριμίας, παιγνίδια σε ζευγάρια (τραμπάλα, βαρκούλα) ομαδικά παιγνίδια (παραδοσιακά και μη), καθώς και άλλες συλλογικές ψυχοκινητικές δραστηριότητες.

IV. Φυσική αγωγή και ανάπτυξη του νηπίου.

Γενικές ενότητες της παιδευτικής διαδικασίας	Επιδιώξεις	Επιμέρους ενότητες	Στόχοι	Περιεχόμενο Δραστηριότητες αυθόρμητες και προγραμματισμένες
Φυσική αγωγή του νηπίου.	Η αρμονική ψυχοσωματική ανάπτυξη του νηπίου μέσα από τη φυσική αγωγή και άλλες ψυχαγωγικές δραστηριότητες.	1. Η φυσική αγωγή ως μέσο ψυχοσωματικής ανάπτυξης.	Τα νήπια υποβοηθούνται, με τη συμβολή και της γλώσσας, κυρίως ως μέσου ρύθμισης των ποικίλων και σύνθετων ψυχοκινητικών δραστηριοτήτων τους: – Να επιτύχουν την αρμονική ανάπτυξη των βασικών φυσιολογικών λειτουργιών τους. – Να αποκτήσουν ευκινησία, ταχύτητα, ακρίβεια, δύναμη και συντονισμό στις κινήσεις τους. – Να υπερνικήσουν τις τυχόν φοβίες, αναστολές και αισθήματα ανασφάλειας και να αποκτήσουν τα βασικά χαρακτηριστικά μιας υγιούς προσωπικότητας (οξυδέρκεια, θάρρος, αυτοκυριαρχία, αυτοπεποίθηση, πρωτοβουλία, δημιουργικότητα κ.λπ.). – Να μυηθούν στις ηθικές και κοινωνικές αρετές όπως: η υπευθυνότητα, η συνεργητικότητα, η αλληλοεκτίμηση, ο σεβασμός προς τους κανόνες κ.λπ. – Να επιτύχουν χάρη, κομψότητα, ρυθμό, και εκφραστικότητα στις σωματικές τους κινήσεις. – Να διαμορφώσουν ορθή συμπεριφορά σε θέματα υγιεινής του σώματός τους, της διατροφής τους και του χώρου όπου ζουν.	– Φυσικές κινήσεις με ρυθμό. – Ψυχοκινητικά–ψυχαγωγικά παιγνίδια. – Αθλοπαιδιές σε παιγνιώδη μορφή: καλαθόσφαιρα (μπάσκετ), πετόσφαιρα (βόλεϊ), χειρόσφαιρα (Χαντ-–μπολ), ποδόσφαιρο, αντισφαίριση (πίγκ πογκ, τέννις) κ.λπ. – Δραστηριότητες κλασικού αθλητισμού σε παιγνιώδη μορφή: δρόμοι, άλματα, ρίψεις, πολύμορφες σκυταλοδρομίες. – Κολύμβηση: εξοικείωση με το νερό, εκμάθηση απλής κολύμβησης. – Γυμναστική: καλλιτεχνική και ενόργανη. – Υπαίθριες δραστηριότητες, περίπατοι, αναβάσεις κ.λπ. – Άλλες δραστηριότητες όπως: σκι, γκολφ, πατινάζ, ιππασία κ.λπ. – Δραστηριότητες που υποβοηθούν τα νήπια να υιοθετήσουν σταδιακά συνήθειες και στάσεις που συμβάλλουν στη διατήρηση και προαγωγή της υγείας τους.

V. Ψυχοκινητικότητα και δημιουργικότητα του νηπίου.

Γενικές ενότητες της παιδευτικής διαδικασίας	Επιδιώξεις	Επιμέρους ενότητες	Στόχοι	Περιεχόμενο Δραστηριότητες αυθόρμητες και προγραμματισμένες
Δημιουργικότητα και ψυχοκινητική ανάπτυξη του νηπίου σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο.	Προαγωγή της δημιουργικότητας του νηπίου μέσα από τις ψυχοκινητικές του δραστηριότητες.	Καταστάσεις προβληματισμού και δημιουργική αντιμετώπισή τους.	Να επινοούν ποικίλες, σύνθετες και πρωτότυπες λύσεις σε καταστάσεις προβληματισμού, στα πλαίσια των ψυχοκινητικών τους δραστηριοτήτων, με τη συμβολή και της γλώσσας.	Δραστηριότητες κατά τις οποίες τα νήπια επινοούν και πραγματώνουν λύσεις πολλές, ποικίλες, σύνθετες και πρωτότυπες καταστάσεις προβληματισμού που συνδέονται με την ψυχοκινητική τους δράση.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ - ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ - ΗΘΙΚΗ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΝΗΠΙΟΥ

Γενικές ενότητες της παιδευτικής διαδικασίας	Επιδιώξεις	Επιμέρους ενότητες	Στόχοι	Περιεχόμενο Δραστηριότητες αυθόρμητες και προγραμματισμένες
Συνάντηση, επικοινωνία και συνεργασία του νηπίου με τον άλλον.	Η αρμονική συναισθηματική, κοινωνική, ηθική και θρησκευτική ανάπτυξη του νηπίου.	1. Προσωπικές σχέσεις των νηπίων μεταξύ τους, με τη νηπιαγωγό και με τους άλλους ενήλικες.	Τα νήπια υποβοηθούνται με τη συμβολή και της γλώσσας, κυρίως ως μέσου οργάνωσης της κοινωνικής τους συμπεριφοράς και εσωτερίκευσης των κανόνων της κοινωνικής ζωής: - Να δημιουργήσουν σωστές προσωπικές σχέσεις, μέσα σε ένα κλίμα συναισθηματικής αποδοχής, ασφάλειας και αυτοεπιβεβαίωσης.	Δραστηριότητες γνωριμίας και επαφής με τους άλλους, με το χώρο και με τα αντικείμενα.
		-Στάση του νηπίου απέναντι στο υλικό περιβάλλον.	- Να υιοθετήσουν θετικές στάσεις απέναντι στο φυσικό περιβάλλον, την ανθρώπινη εργασία, τα μέσα και τα προϊόντα της.	- Δραστηριότητες που ευαισθητοποιούν τα νήπια στην προστασία του περιβάλλοντος και στην αξία της ανθρώπινης εργασίας και των αγαθών.
		2. Αυτοσχηματιζόμενες μικρές ομάδες ανάμεσα στα νήπια, τα κίνητρα για τη συγκρότησή τους και οι αλληλεπιδράσεις που προκύπτουν.	- Να προαγάγουν την τάση τους για συνεργασία και να διευθετούν τις μεταξύ τους συγκρούσεις.	- Αυθόρμητες συλλογικές δραστηριότητες των νηπίων, που τα υποβοηθούν στη διευθέτηση των μεταξύ τους συγκρούσεων και προάγουν τη συνεργατικότητά τους.
		3. Συγκρότηση οργανωμένων και ευρύτερων ομάδων ανάμεσα στα νήπια·κίνητρα για τη συγκρότησή τους.	- Να υιοθετούν στόχους, κανόνες, μέσα και μεθόδους εργασίας κοινής αποδοχής, γεγονός το οποίο συμβάλλει στο να αισθάνονται χρήσιμα, υπεύθυνα και ισότιμα μέλη της ομάδας, ανεξάρτητα από το φύλο τους.	- Δραστηριότητες συλλογικές κατά τις οποίες τα νήπια συμμετέχουν ενεργά στον από κοινού προγραμματισμό, στην εκτέλεση των δραστηριοτήτων αυτών και στην αποτίμηση των αποτελεσμάτων τους (κατασκευές, παιγνίδια, επισκέψεις, εκδηλώσεις κ.λπ.).
		4. Επαφή και γνωριμία των νηπίων με τον κόσμο των ενηλίκων και τον κόσμο των παιδιών.	- Να αποκτήσουν εμπειρίες από τον κόσμο των ενηλίκων, με απώτερο σκοπό να γίνουν αργότερα δημιουργικά μέλη του, καθώς και συνειδητοί και υπεύθυνοι πολίτες με αγάπη προς την πατρίδα τους.	- Δραστηριότητες επαφής και γνωριμίας των νηπίων με τον τρόπο ζωής των ενηλίκων και με τα προϊόντα του πολιτισμού τους, της χώρας μας και άλλων χωρών της γης.

Γενικές ενότητες της παιδευτικής διαδικασίας	Επιδιώξεις	Επιμέρους ενότητες	Στόχοι	Περιεχόμενο Δραστηριότητες αυθόρμητες και προγραμματισμένες
				- Οργάνωση γιορτών με την ευκαιρία εθνικών επετείων, αναβίωσης λαϊκών-παραδοσιακών εκδηλώσεων και εθίμων.
			- Να αναπτύξουν πνεύμα αποδοχής φιλίας και συνεργασίας με τα παιδιά της χώρας μας και των χωρών της γης, καθώς και με τα ελληνόπουλα που ζουν σε άλλες χώρες συμβάλλοντας έτσι στη δημιουργία ενός κόσμου δίκαιου και ειρηνικού.	- Δραστηριότητες που συμβάλλουν στη γνωριμία των νηπίων με τα παιδιά της χώρας μας και άλλων χωρών (επισκέψεις, αλληλογραφία, ανταλλαγή προϊόντων της εργασίας τους στο νηπιαγωγείο κ.λπ.).
			- Να υιοθετήσουν θετική στάση απέναντι στον κόσμο του σχολείου, έτσι ώστε να μεταβούν ομαλά από τον κόσμο του νηπιαγωγείου στον κόσμο του δημοτικού σχολείου.	- Δραστηριότητες που συμβάλλουν στην επαφή και γνωριμία των νηπίων με τα παιδιά, τους δασκάλους και το χώρο του δημοτικού σχολείου (αλληλογραφία, ανταλλαγές επισκέψεων, προϊόντων εργασίας και από κοινού προγραμματισμός δραστηριοτήτων με την πρώτη τάξη του δημοτικού σχολείου κ.α.).
			- Να υιοθετήσουν θετική στάση απέναντι στα παιδιά των μειονοτήτων και στα παιδιά με ειδικές ανάγκες, έτσι ώστε μέσα σε πνεύμα αποδοχής και συνεργασίας, να βοηθηθούν τα παιδιά αυτά να ενταχθούν ομαλά στην ομάδα.	- Δραστηριότητες συλλογικές που καλλιεργούν την κατανόηση και το σεβασμό στις ιδιαιτερότητες των άλλων.
		5. Οι κανόνες της κοινωνικής ζωής και η συμβολή τους στην ηθική ανάπτυξη και αυτονομία του νηπίου.	- Να οικοδομήσουν μέσα σε κλίμα ελευθερίας και αμοιβαιότητας τις αξίες της κοινωνικής ζωής, με απώτερο σκοπό την ηθική τους ανάπτυξη.	- Δραστηριότητες συλλογικές που καλλιεργούν τον αλληλοσεβασμό, την υπευθυνότητα, τη συνεργατικότητα, την ειλικρίνεια, το ενδιαφέρον για την εργασία, την αίσθηση του δίκαιου και του άδικου κ.α. (ομαδικά παιγνίδια με κανόνες συζητήσεις με αφορμή διάφορα συμβάντα ή γεγονότα από τη ζωή του νηπιαγωγείου και την κοινωνική ζωή).
		6. Η θρησκευτική ζωή του νηπίου.	- Να έρθουν σε επαφή με την ορθόδοξη λατρεία και πίστη και να βιώσουν τα γνήσια στοιχεία της ορθόδοξης χριστιανικής παράδοσης.	- Δραστηριότητες που σχετίζονται με τη λατρευτική παράδοση και τα θρησκευτικά εθιμικά στοιχεία του ελληνικού λαού. - Απλές διηγήσεις, προσευχές και άλλες δραστηριότητες που σχετίζονται με τις μεγάλες γιορτές της ορθοδοξίας. - Δραστηριότητες γνωριμίας με τα δημιουργήματα της χριστιανικής παραδοσιακής τέχνης (αρχιτεκτονική, αγιογραφίες, ψηφιδωτά, ξυλογλυπτική, βυζαντινή μουσική κ.α.).

Δημιουργικότητα και κοινωνική αγωγή του νηπίου.

Γενικές ενότητες της παιδευτικής διαδικασίας	Επιδιώξεις	Επιμέρους Ενότητες	Στόχοι	Περιεχόμενο Δραστηριότητες αυθόρμητες και προγραμματισμένες
Δημιουργικότητα και κοινωνική ανάπτυξη του νηπίου σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο.	Προαγωγή της δημιουργικότητας του νηπίου μέσα από τις κοινωνικοσυναισθηματικές του δραστηριότητες.	Καταστάσεις προβληματισμού και δημιουργική αντιμετώπισή τους.	– Να επινοούν ποικίλες, σύνθετες και πρωτότυπες λύσεις σε καταστάσεις προβληματισμού, στα πλαίσια των κοινωνικοσυναισθηματικών τους δραστηριοτήτων, με τη συμβολή και της γλώσσας.	– Δραστηριότητες κατά τις οποίες τα νήπια επινοούν και πραγματώνουν λύσεις πολλές, ποικίλες σύνθετες και πρωτότυπες, σε καταστάσεις προβληματισμού, που συνδέονται με την κοινωνική ζωή.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ: ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΝΗΠΙΟΥ

Γενικές ενότητες της παιδευτικής διαδικασίας	Επιδιώξεις	Επιμέρους Ενότητες	Στόχοι	Περιεχόμενο Δραστηριότητες αυθόρμητες και προγραμματισμένες
Η αισθητική καλλιέργεια του νηπίου στα πλαίσια της γενικότερης ανάπτυξής του.	Η αισθητική αγωγή του νηπίου μέσα από την καλλιέργεια της αντίληψης, της έκφρασης και της αισθητικής προσέγγισης της φύσης και της τέχνης.	1. Οι πολλαπλές όψεις των αντικειμένων και καταστάσεων και η καλλιτεχνική έκφραση των νηπίων στα πλαίσια: α) της εικαστικής τέχνης.	Τα νήπια υποβοηθούνται με τη συμβολή και της γλώσσας: – Να εξοικειωθούν με τις δυνατότητες και τους τρόπους χρήσης διαφόρων εργαλείων και υλικών. – Να ανακαλύψουν τις ποικίλες όψεις των αντικειμένων και των καταστάσεων και να τους αποδίδουν νέες σημασίες, επενεργώντας πάνω τους κινητικά και νοητικά, ώστε να εκφράζονται με τρόπο δημιουργικό μέσα από τις εικαστικές τέχνες και να νιώθουν τη χαρά της προσωπικής δημιουργίας.	– Τα νήπια με την ευκαιρία των διαφόρων εικαστικών δραστηριοτήτων γνωρίζουν και χειρίζονται τα διάφορα σχετικά εργαλεία και υλικά. – Δραστηριότητες ατομικές και συλλογικές, όπως: ● ζωγραφική: με μαρκαδόρους, μολύβια χρωματιστά, κιμωλίες, δακτυλομπογιές, πινέλα με νερομπογιές ή πλαστικά, χρωμοπογιές, λαδοπαστέλ κ.α. ● πλαστική: με πηλό, πλαστελίνη, ζυμάρι, χαρτοπολτό. ● γλυπτική: σε μάζα πηλού, σαπούνι, στερεοποιημένο και βρεγμένο, γύψο κ.α. με τη βοήθεια ξύλινων, πλαστικών ή μεταλλικών εργαλείων ● κολάζ: επικόλληση σε επίπεδη επιφάνεια ποικίλων υλικών όπως: χρωματιστά χαρτιά, σερπαντίνες, εικόνες από περιοδικά, κομμάτια υφάσματος, κουτιά, κλωστές, μαλλιά, παλιά φιλμς, πώματα, ζυμαρικά, κουμπιά, κ.α.

Γενικές ενότητες της παιδευτικής διαδικασίας	Επιδιώξεις	Επιμέρους ενότητες	Στόχοι	Περιεχόμενο Δραστηριότητες αυθόρμητες και προγραμματισμένες
				● κατασκευές: α) ποικίλες, με κουτιά διαφόρων μεγεθών, χάρτινα ή μεταλλικά, ρολά από χαρτί, φελιζόλ, μπουκάλια πλαστικά, κομμάτια ξύλου, πώματα, φελούς, κοχύλια, βότσαλα, σύρμα πίπας, χάντρες, σπάγγο κ.α. β) κούκλας, μάσκας, καπέλων, ενδυμασίας, σκηνικών κ.α. ● τύπωμα: με δάχτυλα, παλάμη, πατούσα, φρούτα, λαχανικά, σφραγίδες, από πατάτα και φελιζόλ, μονοτυπίες από πλαστικό τζάμι, από σπάγγο ή χαρτόνι, σχηματοποιημένα και κολλημένα σε επίπεδη επιφάνεια. ● υφαντική α) υποτυπώδης, με λουρίδες υφάσματος, χαρτιού, χαρτονιού, με χόρτο, β) πιο έντεχνη, με στημόνι και λουρίδες υφάσματος, μαλλί, χόρτο κ.α. – Άλλες σύνθετες εικαστικές δραστηριότητες στα πλαίσια των δυνατοτήτων των νηπίων π.χ. «βιτρό» ζωγραφιστά.
		β) της θεατρικής τέχνης	Να εξοικειωθούν με τις εκφραστικές δυνατότητες του σώματος, του προσώπου και της φωνής (γλωσσικός και εκφραστικός κώδικας), καθώς και με τις τεχνικές του κουκλοθεάτρου και του θεάτρου σκιών.	– Δραστηριότητες κατά τις οποίες τα νήπια γνωρίζουν και χρησιμοποιούν τα στοιχεία του γλωσσικού και εκφραστικού κώδικα (παντομίμα, αυτοσχεδιασμοί κ.α.) και χειρίζονται τις διάφορες κούκλες και φιγούρες του κουκλοθεάτρου και του θεάτρου σκιών.
			– Να ανακαλύψουν τις ποικίλες όψεις των αντικειμένων και των καταστάσεων και να τους αποδίδουν νέες σημασίες, επενεργώντας πάνω τους κινητικά και νοητικά, ώστε να εκφράζονται με τρόπο δημιουργικό μέσα από τις διάφορες μορφές της θεατρικής τέχνης και να νιώθουν τη χαρά της προσωπικής δημιουργίας.	– Δραστηριότητες ατομικές και συλλογικές, όπως: ● αυτοσχεδιασμοί–παντομίμα ● θεατρικό παιγνίδι ● δραματοποίηση ● κουκλοθέατρο ● θέατρο σκιών ● χορός ● κ.α.
		γ) της μουσικής τέχνης	– Να αναπτύξουν τις εκφραστικές και δημιουργικές τους ικανότητες μέσα από τη γενικότερη μουσική τους ευαισθητοποίηση: ● προσεγγίζοντας –εμπειρικά κι όχι θεωρητικά– τις βασικές λειτουργίες της μουσικής (ένταση, τονικό ύψος, ηχόχρωμα, ενορχήστρωση, ρυθμός κ.λπ.).	– Ποικίλα μουσικά παιγνίδια για την κατανόηση των λειτουργιών της μουσικής (ένταση, τονικό ύψος, ηχόχρωμα, ενορχήστρωση, ρυθμός κ.λπ.). – Στοιχειώδης προσέγγιση των δυνατοτήτων της αμφίδρομης σχέσης ήχων και γραφικής απεικόνισής τους, χωρίς να περιορίζονται σ' ένα συγκεκριμένο σύστημα μουσικής γραφής.
			● διακρίνοντας την ταυτότητα των ποικίλων μουσικών οργάνων και γενικά των μουσικών πηγών. ● ελέγχοντας τη σχέση κίνησης χεριού και παραγωγής ήχου.	– Δραστηριότητες γνωριμίας με τα ποικίλα μουσικά όργανα και γενικότερα τις μουσικές πηγές.
			● καλλιεργώντας τις φωνητικές τους δυνατότητες.	– Τραγούδι από τα νήπια με βάση ένα ανοιχτό ανθολόγιο, από το οποίο επιλέγονται ελληνικά παιδικά, παραδοσιακά και έντεχνα λαϊκά τραγούδια, καθώς και τραγούδια άλλων λαών.
			● γνωρίζοντας τα διάφορα είδη της μουσικής και απολαμβάνοντας τη χαρά του τραγουδιού.	– Ενεργητική ακρόαση επιλεγμένων μουσικών έργων από όλα τα αυθεντικά μουσικά είδη: ελληνική μουσική (έντεχνη, λαϊκή παραδοσιακή), δυτική μουσική (κλασσική, σύγχρονη, τζαζ, ροκ), μουσική άλλων λαών (ινδική, κινέζικη, λατινοαμερικάνικη, αφρικανική κ.α.). – Ενεργητική ακρόαση ζωντανής μουσικής και τραγουδιών με την παρουσία μουσικών και τραγουδιστών στην τάξη.
			– Να ανακαλύπτουν τις ποικίλες όψεις των αντικειμένων και των καταστάσεων και να τους αποδίδουν νέες σημασίες επενεργώντας πάνω τους κινητικά και νοητικά, ώστε να εκφράζονται με τρόπο δημιουργικό μέσα από: ● τα τραγούδια ● τα παιγνίδια - κατασκευές με ήχο, λόγο, κίνηση και να νιώθουν τη χαρά της προσωπικής δημιουργίας.	– Μουσικές κατασκευές από τα νήπια με ήχο, λόγο και κίνηση που συνοδεύουν ένα παραμύθι, μια αυτοσχέδια ιστορία ή ένα ποίημα. – Σωματική έκφραση των νηπίων που συνδέεται με μια μουσική κατασκευή, ένα μουσικό έργο ή ένα τραγούδι. – Κατασκευές απλών αυτοσχέδιων μουσικών οργάνων.
		δ) της λογοτεχνίας	– Να εξοικειωθούν με τις εκφραστικές δυνατότητες του έντεχνου λόγου και τα είδη των λογοτεχνικών κειμένων. – Να αναχαλύπτουν τις ποικίλες όψεις των αντικειμένων και των καταστάσεων και να τους αποδίδουν νέες σημασίες, επενεργώντας πάνω τους κινητικά και νοητικά, ώστε να εκφράζονται με τρόπο δημιουργικό μέσα από τις διάφορες μορφές του έντεχνου λόγου, και να νιώθουν τη χαρά της προσωπικής δημιουργίας.	– Ακρόαση ειδικά επιλεγμένων για τα νήπια, πεζών και ποιητικών κειμένων. – Δραστηριότητες ατομικές και συλλογικές, κατά τις οποίες τα νήπια, στο βαθμό που επιτρέπει το επίπεδο της ανάπτυξής τους, δημιουργούν ιστορίες, παραμύθια, ποιήματα, τα οποία η νηπιαγωγός καταγράφει και μπορούν αργότερα να πάρουν τη μορφή βιβλίου.

Γενικές ενότητες της παιδευτικής διαδικασίας	Επιδιώξεις	Επιμέρους ενότητες	Στόχοι	Περιεχόμενο Δραστηριότητες αυθόρμητες και προγραμματισμένες
		2. Επαφή και γνωριμία των νηπίων με τα δημιουργήματα της ελληνικής και παγκόσμιας τέχνης	– Να γνωρίζουν τα καλλιτεχνικά δημιουργήματα (ελληνικά και ξένα) και να υιοθετήσουν θετική στάση απέναντι στο φαινόμενο της τέχνης	– Οργάνωση εκθέσεων με παιδικά έργα τέχνης – Επίδειξη εικόνων και φωτογραφιών, προβολή διαφανειών και ταινιών, που παρουσιάζουν έργα τέχνης ελληνικά και ξένα. – Συλλογές εικόνων και φωτογραφιών με έργα τέχνης και με δείγματα από την πολιτιστική κληρονομιά της χώρας μας και άλλων χωρών. – Επισκέψεις σε εκθέσεις, μουσεία τέχνης, παραδοσιακούς οικισμούς. – Επισκέψεις σε εργαστήρια καλλιτεχνών. – Αφηγήσεις και σχόλια με αφορμή το θέμα ενός πίνακα, ενός μουσικού έργου, ενός γλυπτού, λογοτεχνικών κειμένων, ελληνικών και ξένων.
		3. Η τέχνη ως μέσο επικοινωνίας	– Να επικοινωνούν με τα άλλα παιδιά της χώρας μας και με παιδιά άλλων χωρών, καθώς και με ελληνόπουλα που ζουν στο εξωτερικό, ανταλλάσσοντας: α) τα καλλιτεχνικά τους δημιουργήματα και β) αντίγραφα των δημιουργημάτων της χώρας που ζουν. – Να γνωρίσουν τους λαούς μέσα από τα έργα τέχνης και να αντιληφθούν διαισθητικά ότι η τέχνη αποτελεί κοινό τρόπο έκφρασης και επικοινωνίας των λαών.	– Ανταλλαγές έργων που έχουν φτιάξει τα νήπια – Ανταλλαγές ανάμεσα στα νήπια αντιγράφων καλλιτεχνικών δημιουργημάτων, που αντιπροσωπεύουν τον πολιτισμό της χώρας τους (κάρτες, μινιατούρες, φίλμς, δίσκοι και κασέτες με παραδοσιακή μουσική κ.α.).
		4. Η αισθητική προσέγγιση της φύσης και της τέχνης από τα νήπια	– Να προσεγγίζουν αισθητικά τη φύση και τα έργα τέχνης και να δημιουργήσουν κατά τρόπο αυθόρμητο και ελεύθερο, προσωπικό αισθητικό κριτήριο.	– Όλες οι παραπάνω δραστηριότητες εξυπηρετούν και αυτόν τον στόχο.

Δημιουργικότητα και αισθητική αγωγή του νηπίου

Γενικές ενότητες της παιδευτικής διαδικασίας	Επιδιώξεις	Επιμέρους ενότητες	Στόχοι	Περιεχόμενο Δραστηριότητες αυθόρμητες και προγραμματισμένες
Δημιουργικότητα και αισθητική έκφραση του νηπίου σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο	Προαγωγή της δημιουργικότητας του νηπίου	Καταστάσεις προβληματισμού και δημιουργική αντιμετώπισή τους, στα πλαίσια της αισθητικής αγωγής του νηπίου	– Να συνδυάζουν – με τη συμβολή και της γλώσσας – τα δεδομένα μιας κατάστασης προβληματισμού, που σχετίζεται με ποικίλο υλικό (κινήσεις, σχήματα, εικόνες, λέξεις, έννοιες), να συλλαμβάνουν πολλές ιδέες και να δημιουργούν: α) πολλά προϊόντα εργασίας που προκύπτουν από τις δραστηριότητές τους, β) πολλά προϊόντα εργασίας που ανήκουν σε διαφορετικές κατηγορίες, γ) πολλά προϊόντα εργασίας που ανήκουν σε διαφορετικές κατηγορίες και είναι σύνθετα και δ) πολλά προϊόντα εργασίας που είναι σύνθετα, ανήκουν σε διαφορετικές κατηγορίες και είναι πρωτότυπα (έχουν μικρή συχνότητα εμφάνισης)	– Δημιουργικές δραστηριότητες που έχουν σχέση με όλες τις μορφές τέχνης: εικαστικά, θέατρο, μουσική, λογοτεχνία.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΝΟΗΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΝΗΠΙΟΥ

Γενικές ενότητες της παιδευτικής διαδικασίας	Επιδιώξεις	Επιμέρους ενότητες	Στόχοι	Περιεχόμενο Δραστηριότητες αυθόρμητες και προγραμματισμένες
Πράξεις κινητικές και νοητικές του νηπίου σε σχέση με το κοινωνικό, φυσικό και τεχνολογικό περιβάλλον (πρόσωπα, καταστάσεις, φυσικά φαινόμενα, ζώα, φυτά, αντικείμενα, μηχανές), τις εμπειρίες και τα βιώματά του μέσα και έξω από το νηπιαγωγείο	Η νοητική ανάπτυξη του νηπίου: Α. Βασικές λογικομαθηματικές συσχετίσεις και συμβολική λειτουργία		Ι. Τα νήπια υποβοηθούνται, μέσα από τη διαδικασία των συσχετισμών – με τη συμβολή και της γλώσσας, κυρίως ως μέσου οικοδόμησης οργανωμένων γνώσεων:	
		1. Γνωριμία με τα αντικείμενα: α. φυσικές ιδιότητες και χαρακτηριστικά γνωρίσματα των αντικειμένων που συνδέονται με τη ζωή του νηπίου	– Να γνωρίσουν τα αντικείμενα επενεργώντας πάνω σε αυτά ως προς το χρώμα, το σχήμα, το μέγεθος (βάρος, μήκος, ύφος, πλάτος, θερμοκρασία), τη μορφή, την οσμή, τη γεύση, την παραγωγή ήχου και τη σύσταση της ύλης τους.	– Δραστηριότητες που υποκινούν την αντιληπτική λειτουργία του νηπίου σε συσχετισμούς ανάμεσα σε αντικείμενα, οι οποίοι οδηγούν στη γνώση των φυσικών γνωρισμάτων των αντικειμένων και της κοινωνικής σημασίας τους. Π.Χ. διάκριση και κατονομασία των γνωρισμάτων των αντικειμένων με βάση τα ερεθίσματα που προκαλούνται από: το χρώμα, το σχήμα, τη μορφή, το μέγεθος, τη σύσταση της ύλης, δηλ. την ιδιότητα των αντικειμένων που να σπάζουν, να καίγονται, να λιώνουν, να σχίζονται, να βυθίζονται, να επιπλέουν, να είναι ζε-

Γενικές ενότητες της παιδευτικής διαδικασίας	Επιδιώξεις	Επιμέρους ενότητες	Στόχοι	Περιεχόμενο Δραστηριότητες αυθόρμητες και προγραμματισμένες
				στά ή χρύα, να είναι βαριά ή ελαφριά, να παράγουν διάφορους ήχους όταν χρούονται να έχουν γεύση, οσμή κ.α.
		β. η κοινωνική σημασία των αντικειμένων	– Να γνωρίσουν την κατασκευή, την παραγωγή και τη χρησιμότητα των αντικειμένων – Επισκέψεις σε τόπους παραγωγής και κατασκευής των αντικειμένων – Χρησιμοποίηση σχετικού οπτικοακουστικού υλικού (προβολές, εικόνες κτλ.) – Προβληματισμοί και συζητήσεις με τα νήπια, που τα βοηθούν να επισημάνουν την κοινωνική σημασία των αντικειμένων (χρησιμότητα, χρήση, κίνδυνοι, προφυλάξεις κτλ.).	
		2. Γνωριμία των νηπίων με το φυσικό περιβάλλον: α) Βασικά χαρακτηριστικά των ζώων, των φυτών και των γεωφυσικών στοιχείων β) Η κοινωνική της διάσταση	– Να γνωρίσουν τα ζώα, τα φυτά, τα γεωφυσικά στοιχεία, ως προς ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματά τους και ως προς την κοινωνική τους διάσταση	– Δραστηριότητες προβληματισμού και διερεύνησης που σχετίζονται με την γνώση του φυσικού περιβάλλοντος
		3. Εμπειρίες του νηπίου από τη βίωση φυσικών και κοινωνικών καταστάσεων και φαινομένων	– Να συμμετέχουν ενεργά στον προγραμματισμό και την οργάνωση μιας κατάστασης πριν από τη βίωσή τους	– Καταστάσεις προβληματισμού και διερεύνησης που σχετίζονται με τους «κύκλους εμπειριών και γνώσεων» (βλ. σχετικό σχεδιάγραμμα) – Ανταλλαγή απόψεων (προβλέψεις – προσδοκίες) των νηπίων σχετικά με μια κατάσταση που πρόκειται να βιώσουν π.χ. επίσκεψη στον πυροσβεστικό σταθμό στη δεξαμενή του νερού, στο δάσος κτλ.
			– Να βιώσουν προγραμματισμένες και μη καταστάσεις και να επισημάνουν την υλική, κοινωνική, χωροχρονική και λογικομαθηματική διάστασή τους	– Δραστηριότητες προβληματισμού, διερεύνησης, παρατήρησης, σύγκρισης. Συζητήσεις που οδηγούν σε απαντήσεις στα ερωτήματα και στους προβληματισμούς οι οποίοι προκύπτουν από την άμεση εμπλοκή των νηπίων στην κατάσταση προβληματισμού.
			– Να επεξεργαστούν τις εμπειρίες τους από τις βιώσιμες καταστάσεις και να τις μετασχηματίσουν σε οργανωμένη γνώση με τη βοήθεια της συμβολικής λειτουργίας	– Δραστηριότητες αναπαράστασης με ποικίλα μέσα της κατάστασης που έζησαν τα νήπια και επεξεργασίας της στο συμβολικό επίπεδο (συζητήσεις, κατασκευές, ιχνογράφημα, συμβολικό παιγνίδι, χαρτογραφήσεις κ.α.).
		4. Λογικομαθηματικές συσχετίσεις	– II. Να συσχετίσουν αντικείμενα, καταστάσεις και φαινόμενα, να βρίσκουν τις μεταξύ τους ομοιότητες, διαφορές και χωροχρονικές σχέσεις, να τα ομαδοποιούν, να τα ταξινομούν και να τα αντιστοιχίζουν, με τη συμβολή και της γλώσσας.	– Δραστηριότητες που υποκινούν τη νοητική λειτουργία του νηπίου, σε συσχετισμούς των κινητικών πράξεών του πάνω στα αντικείμενα, τις καταστάσεις και τα φαινόμενα (γνωστικά σχήματα) και οδηγούν αργότερα στην πραγματοποίηση ομαδοποιήσεων, ταξινομήσεων και αντιστοιχίσεων.
	Συμβολική λειτουργία και γλώσσα	1. Πρόσωπα, αντικείμενα, καταστάσεις και η συμβολική λειτουργία του νηπίου	– Να προαγάγουν τη συμβολική λειτουργία (εκ των υστέρων μίμηση, ιχνογράφημα, συμβολικό παιγνίδι, νοητική εικόνα, γλώσσα) και να οικοδομήσουν ένα σύστημα συμβόλων που απεικονίζει σε υψηλότερο επίπεδο τις σχέσεις μεταξύ των αντικειμένων, των καταστάσεων και των φαινομένων και επιτρέπει στα νήπια το νοερό χειρισμό τους	– Δραστηριότητες που υποκινούν τη συμβολική λειτουργία των νηπίων: ● αυθόρμητο συμβολικό παιγνίδι στις γωνιές: κουκλοθεάτρου, κουκλόσπιτου, μαγαζιού ● Οργανωμένο συμβολικό παιγνίδι: μιμήσεις, δραματοποίηση, κουκλοθέατρο, θεατρικό παιγνίδι κ.α. ● Ιχνογράφημα, κατασκευές με ποικίλο υλικό (φυσικό ή δομημένο)
		2. Η γλώσσα: α) Μια μορφή της συμβολικής λειτουργίας που συνυφαίνεται με όλες τις δραστηριότητες	– Να εκφράζουν προφορικά ιδέες που προκαλούνται σ' αυτά από οργανωμένες και μη καταστάσεις	– Τα νήπια παρωθούνται κατά τη διάρκεια όλων των δραστηριοτήτων του προγράμματος (δραστηριότητες ψυχοκινητικής, κοινωνικοσυναισθηματικής, νοητικής, αισθητικής ανάπτυξης και καλλιέργειας δεξιοτήτων), να εκφράζουν και να ανταλλάσουν μεταξύ τους απόψεις και ιδέες, να υποβάλλουν ερωτήσεις, να ερμηνεύουν καταστάσεις, με αφορμή μία περιγραφή, μια διήγηση ή ανάγνωση ενός κειμένου, ένα επίκαιρο γεγονός, ένα πειραματισμό, ένα περίπατο, μία επίσκεψη, ένα ιχνογράφημα και διάφορες κατασκευές.
		β) ως εργαλείο της σκέψης	– Να απεικονίζουν γλωσσικά την πραγματικότητα, να προχωρούν πέρα από αυτήν με τη βοήθεια συμβολικών νοητικών χειρισμών, ώστε εκτός από τη βαθύτερη γνώση της πραγματικότητας να επιτυγχάνεται και η περαιτέρω γλωσσική και νοητική τους ανάπτυξη.	– Δραστηριότητες προφορικού λόγου οι οποίες βοηθούν τα νήπια να ρυθμίζουν τη συμπεριφορά τους και να προχωρούν πέρα από τα αντιληπτικά δεδομένα στη σύλληψη πιθανών καταστάσεων όπως π.χ. στον προβληματισμό «Τι θα γινόταν παιδιά, αν δεν υπήρχε το δάσος ή αν το δάσος καιγόταν;».
Δημιουργική και νοητική ανάπτυξη του νηπίου σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο	Προαγωγή της δημιουργικότητας του νηπίου μέσα από τις νοητικές του δραστηριότητες.	Καταστάσεις προβληματισμού και δημιουργική αντιμετώπισή τους	– Να επινοούν ποικίλες, σύνθετες και πρωτότυπες λύσεις σε καταστάσεις προβληματισμού, στα πλαίσια των νοητικών τους δραστηριοτήτων, με τη συμβολή και της γλώσσας.	– Δραστηριότητες κατά τις οποίες τα νήπια επινοούν και πραγματώνουν λύσεις πολλές, ποικίλες, σύνθετες και πρωτότυπες σε καταστάσεις προβληματισμού, π.χ. «Τι μπορείς να κάνεις, ώστε το χαρτί σου να βγάλει διάφορους ήχους; – Δίνουμε στα νήπια εικόνες που παρουσιάζουν ένα γεγονός σε εξέλιξη και καλείται κάθε νήπιο να παρατηρήσει, να προβλέψει και να εκφράσει τις πιθανές εξελίξεις του γεγονότος.

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟ: ΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ (ΚΙΝΗΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΝΟΗΤΙΚΩΝ)

Γενικές ενότητες της παιδευτικής διαδικασίας	Επιδιώξεις	Επιμέρους Ενότητες	Στόχοι	Περιεχόμενο Δραστηριότητες αυθόρμητες και προγραμματισμένες
Α. Προμαθηματικό στάδιο	Εισαγωγή του νηπίου στις βασικές προμαθηματικές διαδικασίες και έννοιες	1. Χωροχρονικές σχέσεις	Τα νήπια υποβοηθούνται με τη συμβολή και της γλώσσας: – Να προσεγγίζουν βασικές χωροχρονικές έννοιες όπως: πάνω απο... κάτω από... μπροστά από... πίσω από... πλάσι από... μέσα από... έξω από... τώρα, πριν σήμερα, χτες αύριο κ.λπ.	– Προσδιορισμός της θέσης αντικειμένων στο χώρο σε σχέση με ένα σταθερό σημείο αναφοράς, με τη χρήση πρώτα πραγματικών αντικειμένων και στη συνέχεια με απεικονίσεις τους (μακέτα, φανελοπίνακας). – Προσδιορισμός των γεγονότων στο χρόνο σε σχέση με ένα σταθερό και συμβατικό σημείο αναφοράς (πρωί, βράδυ, επέτειος γενεθλίων, γιορτές, εποχές, μήνες, εβδομάδες, μέρες κ.λπ.). – Νοερή αναπαράσταση γεγονότων σύμφωνα με τη χρονική τους ακολουθία. – Τοπικός και χρονικός προσδιορισμός γεγονότων (που – πότε).
		2. Συγκρίσεις εκτιμήσεις μεγεθών .	– Να προσεγγίζουν βασικές ποσοτικές σχέσεις όπως: μικρότερο από... μεγαλύτερο από... ίσο με... πλατύτερο από... στενότερο από..., βαθύτερο από... ελαφρότερο από.... χοντρότερο από... λεπτότερο από... πολλά, λίγα, περισσότερος χρόνος, λιγότερος χρόνος, ίσος χρόνος κ.λπ.	– Εκτιμήσεις μεγεθών μέσα από την απ' ευθείας ή την έμμεση σύγκριση δύο αντικειμένων. – Εκτιμήσεις μεγεθών με βάση τις απεικονίσεις των αντικειμένων.
		3. Ομαδοποιήσεις, ταξινομήσεις πραγμάτων.	- Να μεταβούν βαθμιαία από το στάδιο των αυθαίρετων και υποκειμενικών συναθροίσεων πραγμάτων και γεωμετρικών σωμάτων και σχημάτων (κύκλος, τρίγωνο, τετράγωνο), στο στάδιο συστηματικότερων ταξινομήσεων με βάση ένα ή περισσότερα κριτήρια.	– Ομαδοποιήσεις αντικειμένων. – Ταξινομήσεις αντικειμένων με βάση το είδος, το χρώμα, το σχήμα, τις διαστάσεις, τη λειτουργικότητα, τη χρήση και τη χρησιμότητά τους.
		4. Διαστάσεις αντικειμένων και γεγονότων.	- Να διατάσσουν αντικείμενα και γεγονότα με βάση το βαθμό παρουσίας ενός χαρακτηριστικού τους. Π.χ. κατά σειρά μεγέθους από το μικρότερο στο μεγαλύτερο και αντίστροφα.	– Διατάξεις αντικειμένων και γεγονότων με βάση: το χρώμα, το μήκος, το ύφος, το βάρος, τον όγκο, τη διαδοχή, τη χρονική διάρκεια κ.λπ.
		5. Αντιστοιχίες αντικειμένων (όχι περισσότερων από 5) και μετασχηματισμοί ασυνεχών και συνεχών ποσοτήτων.	Να πραγματοποιούν αντιστοιχίσεις αντικειμένων ένα προς ένα. – Να αντιληφθούν, διαισθητικά, ότι η ποσότητα παραμένει αμετάβλητη, παρά τις εξωτερικές αλλαγές στη μορφή ή τη θέση των αντικειμένων στο χώρο.	– Αντιστοιχίσεις αντικειμένων ένα προς ένα, μέσα από τις οποίες τα νήπια θα κατανοήσουν την έννοια τόσα.... όσα. – Δραστηριότητες μεταβολής της θέσης των αντικειμένων στο χώρο με σταθερή κάθε φορά πληθικότητα (αραίωση – πύκνωση) και δραστηριότητες μεταβολής της εξωτερικής μορφής των αντικειμένων π.χ. μετασχηματισμός της πλαστελίνης από «μπάλλα» σε «φίδι», μετάγγιση ρευστών ή άμμου ίσης ποσότητας, σε δοχεία διαφορετικών διαστάσεων κ.α.
		6. Εισαγωγή στην έννοια της πληθικότητας, μέσα από τις αντιστοιχίσεις αντικειμένων.	–Να αντιληφθούν τις έννοιες περισσότερα από λιγότερα από ..., και τόσα όσα, με βάση την ένα προς ένα αντίστοιχη αντικειμένων και την απαρίθμησή τους.	Αντιστοιχίσεις αντικειμένων ένα προς ένα, μέσα από τις οποίες τα νήπια θα κατανοήσουν τις έννοιες περισσότερα από..., λιγότερα από... και τόσα όσα.
		7. Η έννοια των αριθμών 1, 2, 3, 4 και 5.	- Να προσεγγίσουν την έννοια των αριθμών και να εξοικειωθούν με τα ονόματα και τα σύμβολά τους: α) με τη διαδικασία της ένα προς ένα αντιστοίχισης δύο ομάδων πραγμάτων (με διαφορά πληθικότητας 1 ή 2 ή 3 ή 4 ή 5) και β) με τη διαδικασία της πρόσθεσης της μονάδας στον προηγούμενο αριθμό (ν+1).	- Δραστηριότητες προσέγγισης των αριθμών 1, 2, 3, 4 και 5: α. με τη διαδικασία της αντιστοίχισης. Παράδειγμα για τον αριθμό ένα: - Αντίστοιχη ένα προς ένα ανάμεσα σε δύο ομάδες αντικειμένων με διαφορά πληθικότητας ένα, με τις οποίες τα νήπια προσεγγίζουν την έννοια του αριθμού ένα. β. με τη διαδικασία της πρόσθεσης (ν+1)*. Παράδειγμα για τον αριθμό τρία: - Ένωση δύο ομάδων αντικειμένων, μιας που έχει πληθικότητα, δύο και μιας άλλης που έχει πληθικότητα ένα, από τις οποίες και προκύπτει νέα ομάδα. *Με τον τρόπο αυτό δεν προσεγγίζεται από τα νήπια η έννοια του αριθμού ένα (1). αντικειμένων με πληθικότητα τρία. Οι δραστηριότητες που ακολουθούν συνδέονται και με τους δύο τρόπους προσέγγισης της έννοιας του αριθμού. - Σύνδεση της έννοιας του αριθμού με το αντίστοιχο αριθμητικό του σύμβολο (αριθμοκάρτα) και εκφώνηση του ονόματος του αριθμού. - Επισήμανση ομάδων αντικειμένων στο περιβάλλον του νηπίου, με πληθικότητα κάθε φορά αντίστοιχη με την έννοια του αριθμού που προσεγγίζουμε: όπως ένα μολύβι, δύο ποτήρια, τρία βιβλία, τέσσερα καράβια κ.α. - Προσέγγιση της έννοιας των αριθμών 1, 2, 3, 4, 5 και με δραστηριότητες πάνω σε ημισυγκεκριμένο υλικό (με εικόνες αντικειμένων, με κύβους, με κύκλους, με κουκίδες κ.α.). - Σύνδεση του αριθμητικού συμβόλου (αριθμοκάρτας) με το αντίστοιχο πλήθος πραγμάτων, που επισημαί-

Γενικές ενότητες της παιδευτικής διαδικασίας	Επιδιώξεις	Επιμέρους ενότητες	Στόχοι	Περιεχόμενο Δραστηριότητες αυθόρμητες και προγραμματισμένες
				νουν και συγκεντρώνουν τα νήπια και εκφώνηση του ονόματος του αριθμού.
		8. Απαρίθμηση αντικειμένων (1-10).	- Να απαριθμούν σωστά σύνολα με 1-10 στοιχεία.	- Απαρίθμηση αντικειμένων ή απεικονίσεών τους σε γραμμική ή άλλου είδους διευθέτηση στο χώρο (κυκλική, τριγωνική, ζιγ ζαγκ, ακανόνιστη κ.α.).
		9. Καταστάσεις προβληματισμού.	- Μέσα από καταστάσεις προβληματισμού να προσεγγίσουν βασικούς λογικο-μαθηματικούς συλλογισμούς και ιδιαίτερα αυτούς που σχετίζονται με την έννοια των τεσσάρων αριθμητικών πράξεων.	- Δραστηριότητες αντιμετώπισης καταστάσεων προβληματισμού που δημιουργεί η νηπιαγωγός ή τα ίδια τα νήπια με συγκεκριμένο ή ημισυγκεκριμένο υλικό. Π.χ. «έχεις αυτές τις χάντρες, αν μου δώσεις μερικές θα έχεις περισσότερες ή λιγότερες». «Τι πρέπει να κάνεις στο τρενάκι σου για να μακρύνει και τι πρέπει να κάνεις για να κοντύνει;» «Ποιός έχει περισσότερες σταφίδες, ο Νίκος που πήρε μια χούφτα σταφίδες ή η Μαρίνα που πήρε δύο φορές από μία χούφτα;» - Θα ακολουθήσουν παρόμοιες δραστηριότητες νοερά. Π.χ. «έχεις ένα καλαθάκι πορτοκάλια, αν δώσεις και στο φίλο του μερικά θα έχεις περισσότερα ή λιγότερα;». - Όλες οι παραπάνω δραστηριότητες τόσο με συγκεκριμένα αντικείμενα όσο και νοερά, θα επαναληφθούν αλλά με τη χρήση αριθμών π.χ. «Έχεις 2 καραμέλες, αν σου δώσω άλλες 2 πόσες θα έχεις;». «Έχεις 4 μπάλες και θέλεις να τις μοιράσεις σε 2 φίλους σου. Από πόσες θα δώσεις στον καθένα;».
Β. Προαναγνωστικό στάδιο	Εμπλοκή του νηπίου στη διαδικασία της προανάγνωσης	Σύνδεση προφορικού και γραπτού λόγου	– Να εκφράζουν προφορικά ιδέες που προκαλούνται σ' αυτά από οργανωμένες καταστάσεις, με σκοπό να αντιληφθούν ότι ο προφορικός λόγος μετατρέπεται, μέσα από ένα σύστημα συμβολικής απεικόνισης (κωδικοποίηση) σε γραπτό λόγο	– Δραστηριότητες που παρωθούν τα νήπια να εκφράζουν και να ανταλλάσσουν μεταξύ τους απόψεις και ιδέες, να υποβάλλουν ερωτήσεις, να ερμηνεύουν καταστάσεις με αφορμή μια περιγραφή, μια διήγηση ή ανάγνωση ενός κειμένου, ένα επίκαιρο γεγονός, έναν πειραματισμό, έναν περίπατο, μια επίσκεψη, ένα ιχνογράφημα, διάφορες κατασκευές κ.ά. Κατά τη διάρκεια της προφορικής έκφρασης των νηπίων η νηπιαγωγός γράφει στον πίνακα ή σε χαρτί επιλεκτικά τις απόψεις, τις ιδέες και τα σχόλια των νηπίων και στη συνέχεια τις διαβάζει μεγαλόφωνα.
			– Να αντιληφθούν ότι ο προφορικός λόγος αποτελείται από λέξεις με βάση τη διαδικασία της επισήμανσης και της απομόνωσης ακουστικά των λέξεων, από τις οποίες αποτελούνται οι διάφορες προτάσεις – Να προϊδεαστούν: α) στη διαδικασία της κωδικοποίησης του προφορικού λόγου σε γραπτό, αντιστοιχίζοντας μια προς μια τις λέξεις του προφορικού λόγου με τη "γραπτή" μορφή τους και β) στη διαδικασία της αποκωδικοποίησης του γραπτού λόγου σε προφορικό, με σκοπό την ενίσχυση της διαδικασίας της κωδικοποίησης	– Από τις προφορικές εκφράσεις των νηπίων η νηπιαγωγός απομονώνει ακουστικά μια πρόταση και υποβοηθεί τα νήπια να επισημάνουν τις λέξεις από τις οποίες αποτελείται (παιγνίδι της ξεχασμένης λέξης) – Σε επόμενη φάση και για τον ίδιο σκοπό, χρησιμοποιούνται υποκατάστατα των λέξεων, όπως ραβδάκια, χαρτοταινίες, γραμμές στον πίνακα κτλ. Στη συνέχεια η νηπιαγωγός αντικαθιστά τα υποκατάστατα των λέξεων με χαρτοταινίες, πάνω στις οποίες αναγράφεται η ίδια λέξη και καλεί τα νήπια να τις "διαβάσουν".
			– Να αντιληφθούν διαισθητικά τη σημασιολογική, συντακτική και μορφοφωνολογική πλευρά της γλώσσας	– Δραστηριότητες όπως: ● αλλαγή της θέσης των λέξεων σε μία πρόταση, ● παράλειψη λέξεων ● διερεύνυση της πρότασης ● αλλαγή του αριθμού (ενικός - πληθυντικός) στο ρήμα και στο όνομα ● αντικατάσταση λέξεων με συνώνυμες ή αντίθετες, ● τοποθέτηση μιας πρότασης στον αρνητικό και ερωτηματικό τύπο ● "τονισμός" της λέξης στην οποία θέλουμε να δώσουμε έμφαση κ.ά.
Γ. Προγραφικό στάδιο	Εμπλοκή του νηπίου στην προγραφική διαδικασία σε επίπεδο αντιληπτικοκινητικό και νοητικό	Ια. Διαδρομές του νηπίου στο φυσικό χώρο σε σχέση με σταθερά σημεία αναφοράς.	– Να οικοδομήσουν το αντιληπτικοκινητικό σχήμα των διαδρομών με τη συμμετοχή ολόκληρου του σώματος.	– Διαδρομές ποικίλων μορφών, σε σχέση με σταθερά σημεία αναφοράς, όπως: σε ευθείες γραμμές, τεθλασμένες, καμπύλες, σε κύκλους, σε ελλείψεις, σε μεικτές γραμμές και χάραξη των διαδρομών αυτών στο έδαφος.
		Ιβ. Αναπαραγωγή των διαδρομών αυτών σε άλλο χώρο και σε σχέση με διαφορετικά σημεία αναφοράς.	– Να αναδιοργανώσουν το αντιληπτικό σχήμα των διαδρομών σε υψηλότερο και ευρύτερο επίπεδο.	– Αναπαράσταση των ίδιων διαδρομών σε άλλο χώρο και με διαφορετικά σημεία αναφοράς. Π.χ. σε μια επιφάνεια με συγκεκριμένο ή ημισυγκεκριμένο υλικό.
		Ιγ. Αναδιοργάνωση και έκφραση σε λεκτικό επίπεδο των παραπάνω διαδρομών	– Να μετασχηματίσουν το αντιληπτικό σχήμα των διαδρομών σε νοητικό, μέσω του προφορικού λόγου, σύμφωνα με τη χωροχρονική τους ακολουθία.	– «Ανάγνωση» από τα νήπια της αναπαράστασης των διαδρομών και στη συνέχεια απόδοση από μνήμης των διαδρομών αυτών με τη χρήση των λέξεων που δηλώνουν την εκάστοτε διεύθυνση των επιμέρους διαδρομών.

Γενικές ενότητες της παιδευτικής διαδικασίας	Επιδιώξεις	Επιμέρους ενότητες	Στόχοι	Περιεχόμενο Δραστηριότητες αυθόρμητες και προγραμματισμένες
		Ιδ. Μεταφορά των παραπάνω διαδρομών σε γραφικό επίπεδο	– Να μεταγράψουν το νοητικό σχήμα των διαδρομών στο γραφικό χώρο.	– Υλοποίηση του νοητικού σχήματος των διαδρομών με γραφικές απεικονίσεις, πρώτα σε μεγάλες και στη συνέχεια σε μικρές επιφάνειες, όπως: σε χαρτί του μέτρου, σε χαρτόνι, σε πίνακα, σε μικρό χαρτί κτλ. – Δραστηριότητες ποικίλες, που συμβάλλουν στην προαγωγή της προγραφικής δεξιότητας (γραφικά παιγνίδια).

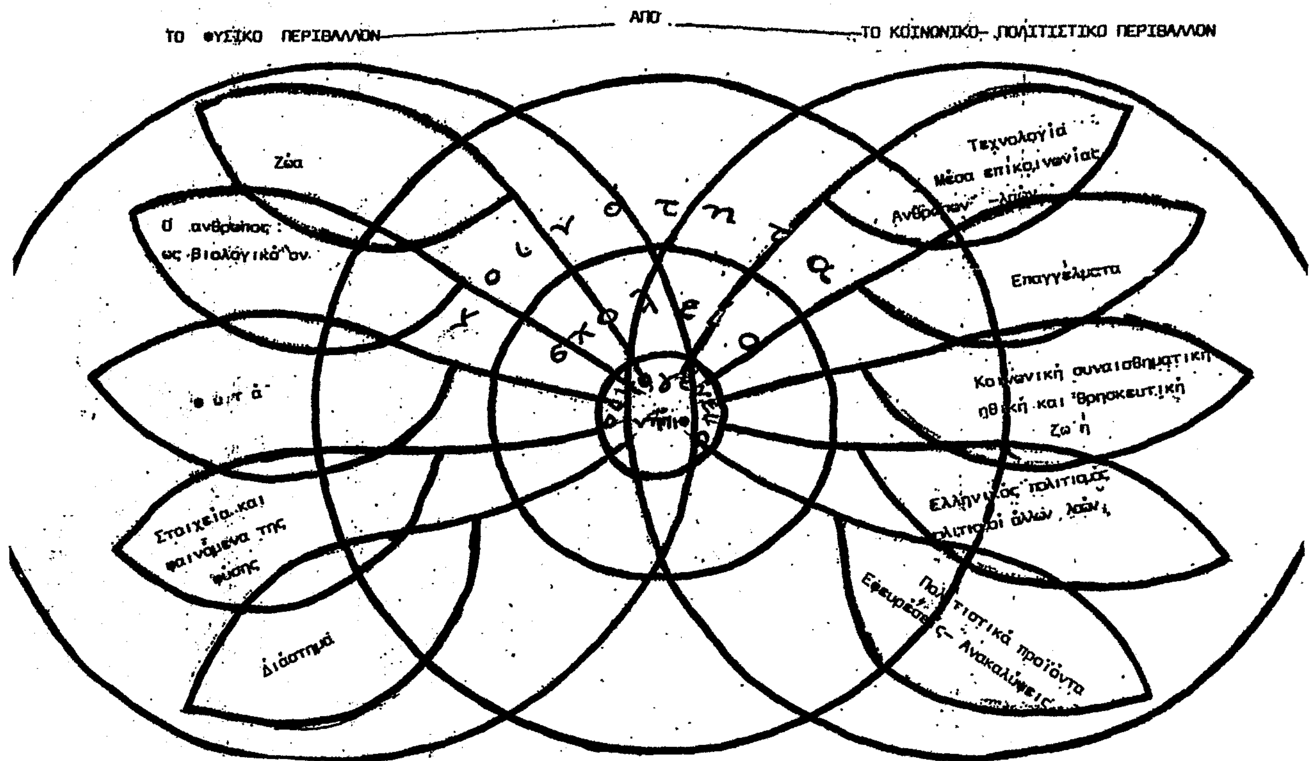
Δημιουργικότητα και ανάπτυξη δεξιοτήτων

Γενικές ενότητες της παιδευτικής διαδικασίας	Επιδιώξεις	Επιμέρους Ενότητες	Στόχοι	Περιεχόμενο Δραστηριότητες αυθόρμητες και προγραμματισμένες
Δημιουργικότητα και ανάπτυξη των δεξιοτήτων του νηπίου σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο.	Προαγωγή της δημιουργικότητας του νηπίου μέσα από προμαθηματικές, προαναγνωστικές και προγραφικές δραστηριότητες	Καταστάσεις προβληματισμού και δημιουργική αντιμετώπισή τους.	– Να επινοούν ποικίλες, σύνθετες και πρωτότυπες λύσεις σε καταστάσεις προβληματισμού, στα πλαίσια των προμαθηματικών, προαναγνωστικών και προγραφικών τους δραστηριοτήτων, με τη συμβολή και της γλώσσας.	– Δραστηριότητες κατά τις οποίες τα νήπια επινοούν και υλοποιούν λύσεις πολλές και ποικίλες, σύνθετες και πρωτότυπες σε καταστάσεις προβληματισμού, που συνδέονται με την ανάπτυξη δεξιοτήτων.

-57-

ΚΥΚΛΟΙ

ΕΜΠΕΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΓΝΩΣΕΩΝ

Άρθρο 2.

Η ισχύς του παρόντος αρχίζει από το σχολικό έτος 1989 – 1990.

Στον Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων αναθέτουμε τη δημοσίευση και εκτέλεση του παρόντος διατάγματος.

Αθήνα, 12 Σεπτεμβρίου 1989

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΑΝΤ. ΣΑΡΤΖΕΤΑΚΗΣ

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ

Εκδίδει την ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ από το 1833

Διεύθυνση : Καποδιστρίου 34
Ταχ. Κώδικας: 104 32
TELEX : 22.3211 YPET GR

Οι Υπηρεσίες του **ΕΘΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ** λειτουργούν καθημερινά από **8.00'** έως **13.30'**

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

* Πώληση ΦΕΚ όλων των Τευχών Καποδιστρίου 25 τηλ.: 52.39.762
* ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ: Σολωμού 51 τηλ.: 52.48.188
* Για φωτοαντίγραφα παλαιών τευχών στην οδό Σολωμού 51 τηλ.: 52.48.141
* Τμήμα πληροφόρησης: Για τα δημοσιεύματα των ΦΕΚ τηλ.: 52.25.713 – 52.49.547

* Οδηγίες για δημοσιεύματα Ανωνύμων Εταιρειών και ΕΠΕ τηλ.: 52.48.785

Πληροφορίες για δημοσιεύματα Ανωνύμων Εταιρειών και ΕΠΕ τηλ.: 52.25.761

* Αποστολή ΦΕΚ στην επαρχία με καταβολή της αξίας του δια μέσου Δημοσίου Ταμείου Για πληροφορίες: τηλ.: 52.48.320

Τιμές κατά τεύχος της ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ:

Κάθε τεύχος μέχρι 8 σελίδες δρχ. 20. Από 9 σελίδες μέχρι 16 δρχ. 30, από 17 έως 24 δρχ. 40

Από 25 σελίδες και πάνω η τιμή πώλησης κάθε φύλλου (8σέλιδου ή μέρους αυτού) αυξάνεται κατά 20 δρχ.

Μπορείτε να γίνετε συνδρομητής για όποιο τεύχος θέλετε. Θα σας αποστέλλεται με το Ταχυδρομείο.

ΕΤΗΣΙΕΣ ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Κωδικός αριθ. κατάθεσης στο Δημόσιο Ταμείο 2531			Κωδικός αριθ. κατάθεσης στο Δημόσιο Ταμείο 3512	
Η ετήσια συνδρομή είναι:			Ποσοστό 5% υπέρ του Ταμείου Αλληλοβοηθείας του Προσωπικού (ΤΑΠΕΤ)	
α) Για το Τεύχος Α'	Δρχ.	7.000	Δρχ.	350
β) » » » Β'	»	10.000	»	500
γ) » » » Γ'	»	4.000	»	200
δ) » » » Δ'	»	10.000	»	500
ε) » » » Αναπτυξιακών Πράξεων	»	8.000	»	400
στ) » » » Ν.Π.Δ.Δ.	»	4.000	»	200
ζ) » » » ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	»	2.000	»	100
η) » » » Δελτ. Εμπ.& Βιομ. Ιδ.	»	5.000	»	250
θ) » » » Αν. Ειδικού Δικαστηρίου	»	1.000	»	50
ι) » » » Α.Ε. & Ε.Π.Ε.	»	20.000	»	1.000
ια) Για όλα τα Τεύχη	»	45.000	»	2.250

Πληροφορίες: τηλ. 52.48.320

ΑΠΟ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ